

Ympäristö- ja terveystieteiden tekniset ry
Gallen-Kallelankatu 8
28100 Pori

LAUSUNTO

5.3.2015

Elintarviketurvallisuusvirasto EVIRA
Mustialankatu 3
00790 Helsinki
kirjaamo@evira.fi

Viite: Kirjallinen lausuntopyyntö 30.1.2015 Dnro 790/0400/2015

Asia: Lausuntopyyntö Eviran ohjeluonnoksesta elintarvikehuoneiston riskiperusteisesta valvonnasta

Ympäristö- ja terveystieteiden tekniset ry toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Lausunnolla olevan ohjeen tarkoitus on ohjata elintarvikevalvontaviranomaisia toteuttamaan virallista valvontaa riksiperusteisesti. Ohjeluonnoksessa käsitellään niin valvonnan suunnittelua, toteuttamista, havaittujen epäkohtien johdosta tehtäviä valvojan toimenpiteitä ja valvontakirjanpitoa. Ohjeluonnos liittyy läheisesti jo lausunnolla olleisiin ohjeluonnoksiin elintarvikehuoneistojen riskiluokituksesta sekä omavalvonnan valvontaohjeeseen.

Ohjeluonnoksessa on sellaista materiaalia, joka on jo muualla ohjeissa, valvontasuunnitelmissa tai vastaavissa mainittu. Ohjeiden toistaminen ei tuo lisäarvoa.

Riskiperusteinen valvonta

Ohjeluonnoksessa Evira luetteli yleisiä riskitekijöitä, jotka tulee huomioida riskiperusteisessa valvonnassa. Ohjeessa ohjeistetaan valvojia käyttämään resurssiaan taloudellisesti kuitenkin jättämättä lainsäädännön vastaisuuksia huomioimatta, ohjeistamalla valvoja kohdentamaan valvontatoimensa sellaisiin riskitekijöihin, jotka voivat suuremmalla todennäköisyydellä vaarantaa elintarviketurvallisuuden tai johtaa kuluttajaa harhaan. Ohjeesta puuttuu selkeästi esiteltynä ne asiat, joiden perusteella riskiperusteista valvontaa tehdään. Riskitekijöitä toki on lueteltu, mutta samat asiat on käytännössä mainittu jo oiva-arviointiohjeissa.

Valvonnan suunnittelu

Ohjeluonnoksen mukaan valvontakohteiden karkea riksiluokitus tullaan tekemään Eviran elintarvikehuoneiston riskiluokitus ja valvontatarpeen määrittäminen -ohjeen mukaisesti. Ohjeluonnoksessa ohjataan lähinnä kunnan valvontasuunnitelman sisältövaatimukset.

Valvonnan toteuttaminen

Ohjeluonnoksessa mainitaan, että uuden kohteen ensimmäinen tarkastus tehdään riskinarvion mukaan 1, 3 tai 6 kuukauden kuluessa toiminnan aloittamisesta. Koska Eviralla on valmisteilla mm. huoneiston riskiluokitus ohje, tulisi siihen liittää selvä listaus siitä, mitä uusia kohdetyyppejä tarkastetaan kuinka nopeasti. Ohjeluonnoksen mukaan *”Jos elintarvikehuoneistossa harjoitetaan sellaisia toimintoja, joista ei ole ilmoitettu tai joita ei ole hyväksytty, toimijaa on ohjattava tekemään ilmoitus tai hyväksymishakemus, jotta asia tulee valvontaviranomaisen tietoon ja näin valvonnan piiriin.”* Tällä perusteella toimijoilta tulisi vaatia aina uusi ilmoitus toiminnastaan, kun toimintaa esim. muutetaan tai laajennetaan siten, ettei toiminnat enää vastaa alkuperäisesti käsiteltäviä huoneistoilmoitusta tai hakemusta. Tällä hetkellä ilmoituksia on vaadittu vain olennaisista muutoksista. Koska em. poikkeaa nykykäytännöstä, tulee sen kuvaus olla ohjeessa

selkeämpi. Todettakoon, että tällainen menettely ei ainakaan vähennä toimijoiden byrokraattista taakkaa, joka on ollut tapetilla jo vuosia erinäisten valvonnassa tehtyjen muutosten taustalla.

Ohjeluonnos kiteyttää valvonnan perusajatuksen seuraavasti: *”Valvonnan tehtävä on selvittää, onko elintarvikealan toimijan toiminta kokonaisuudessaan sellaista, että elintarviketurvallisuus ei vaarannu eikä kuluttajaa johdeta harhaan, onko toimijalla lainsäädännön vaatimukset täyttävä (omavalvonta)suunnitelma toimintaansa varten ja noudattaako toimija tätä suunnitelmaansa.”*

Tässä yhteydessä kuvattujen esimerkkitoimintatapojen yhteydessä Evira esittää, että esim. lattian korjauskehotustapauksissa valvoja voisi seurata asian etenemistä käymättä huoneistossa. Tarkastuskäynti on esitetty korvattavaksi esim. toimijan lähettämällä valokuvalla. Eviran perusteena tällaiselle toimintatavalle on valvontaresurssien säästyminen. Yhdistys haluaa tuoda esiin, että käytännön valvonnassa saattaa tulla haasteeksi pelkästään toimijan tarkastajalle toimittaman aineiston luotettavuus. Tämä mahdollisuus on tunnustettava ja Eviran laadittava siihen valtakunnallinen ohjeistus, kuinka valvonnassa suhtaudutaan asiaan, jonka toimija on vilpillisesti esittänyt tai esim. tahallisesti väärentänyt.

Tällainen toimintakulttuurin muutos edellyttää Eviralta myös tarkastelua Oiva-tarkastusohjeiden osalta. Tällä hetkellä Evira itse on määritellyt, että Oivassa pitää tarkastaa ”pakolliset” rivit myös uusintatarkastusten yhteydessä, Oiva-raportti ei voi olla yhden rivin mittainen. Tällaisenaan riksiperusteinen valvonta sekä Oiva-valvonnan ohjeistus ovat ristiriidassa keskenään. Jos epäkohdan korjaaminen todennetaan valokuvin, ei tarkastaja voi näkemättä kohteen toimintaa / tiloja arvioida pakollisia oiva-arviointirivejä sillä hetkellä.

Viittaus Eviran laatimaan ilmoitettujen/hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen valvontaohjeeseen (liitteet 1a ja 1 b) ovat turhia tämän ohjeluonnoksen liitteenä. Parempi olisi viitata suoraan Eviran Oiva-arviointi-ohjeisiin, josta ajantasainen listaus on aina löydettävissä. Valvonnan kannalta olisi järkevämpää, että Oiva-arviointi-ohjeet yleisohteineen ovat oma kokonaisuutensa tai sitten täysin osana nyt käsiteltävänä olevaa ohjeluonnosta.

Ohjeluonnoksen kohdassa 6.3.2 on mainittu liitteen mukaisten asiakokonaisuuksien tarkastuksesta. Epäselväksi jää, mitkä 4 asiakokonaisuutta tarkastetaan aina, tullaanko ne määrittämään etukäteen ja miten niiden osalta toimitaan em. ristiriitatilanteissa (todetaan epäkohdan seurannat valokuvin/ kirjanpitoluottein tms.). Hyväksytyjen huoneistojen osalta tämä asia on ohjeluonnoksessa ohjeistettu huomattavasti tarkemmin.

Riskiaperusteisen valvonnan osalta Evira esittää ohjeluonnoksessa mm. valvojan valvontatapahtumaan liittyviä määritysvelvoitteita. Valvojan tulisi sen mukaan määrittää mm. millä menetelmillä ja tarkkuudella hän aikoo valvoa kohdetta. Todettakoon, että käytännössä nämä seikat määräytyvät kulloinkin tarkastettavana olevien oiva-arviointirivien mukaisesti, eikä näin ollen mitään erillisiä määrittelyjä tarvita.

Epäkohdista johtuvat toimenpiteet

Epäkohtien korjaamisen seuranta-aikataulusta on todettu, että seurantatarkastukset tulisi tehdä välittömästi sovitun määräajan kuluttua. Tämä on ristiriidassa oiva-tarkastuksen tämän hetkisten ohjeistuksen kanssa. Tämän hetken tiedon mukaan uusintatarkastukset tehdään kahden viikon sisällä määräajan päättymisestä.

Valvontakirjanpidosta on todettu, että valvojan valvontakäynneistä pidetään kirjaa sähköisessä järjestelmässä. Ohjeluonnoksen mukaan valvojan kirjanpitoon tulisi mainita myös se, jos valvontakäyntiä ei jostain syystä pystytä tekemään valvontasuunnitelman mukaisesti. Ainakaan tällä hetkellä KUTI-ohjeiden mukaan valvonnan ei tarvitse raportoida kuntajärjestelmän kautta tällaista tietoa. Jos sitä ei ole tarkoitus alkaa kerätä systemaattisesti, on tällainen maininta turha.

Tarkastuskertomusten osalta ohjeluonnos linjaa, että ” Valvoja laatii tarkastuskäynnillä havaituista epäkohdista ja tehdyistä toimenpiteistä tarkastuskertomuksen, joka annetaan elintarvikehuoneiston

edustajalle tarkastuskäynnin yhteydessä tai toimitetaan elintarvikehuoneistolle myöhemmin. Kertomus voi olla ote tarkastuskäynnistä laadittavasta valvojan kirjanpidosta tai erikseen tätä tarkoitusta varten laadittu asiakirja.” Ainakaan Oiva-tarkastuksissa tällainen menettely ei ole mahdollista (annetaan tarkastuskäynnin yhteydessä). Oiva-tarkastusten dokumentit koostuvat aina vähintään esillä pidettävästä Oiva-raportista sekä tarkastajan erikseen kirjoittamasta tarkastuskertomuksesta liitteineen. Nämä toimitetaan toiminnanharjoittajalle Eviran toimesta kuuden päivän sisällä oiva-raportin hyväksymisestä.

Ohjeluonnoksen kohdassa 9 on mainittu, että Eviralta on tulossa kunnan elintarvikevalvonnan valvontasuunnitelman laatimiseen ohje. Todettakoon, että tässä nyt käsittelyssä olevassa ohjeluonnoksessa on asioita (mm. 1 Valvontaviranomaiset, valvojan pätevyys, 5 Valvonnan suunnittelu), jotka loogisemmin sopisivat tähän valvontasuunnitelma-ohjeeseen kuin Riskiperusteisen valvonnan ohjeeseen, johon tulisi sisällyttää vain ohjeen otsikon mukaisia asioita, jotka käytännössä ohjaavat riskiperusteisen valvonnan toteuttamista.

Lopuksi yhdistys toteaa, että erilaiset valvonnalle suunnatut ohjeet tulee olla helposti luettavissa, ymmärrettävissä ja tulkittavissa ja niissä tulee ehdottomasti huomioida mm. jo nyt käytössä olevat Oiva-arviointiohjeet. Ohjeet, jotka osaltaan ohjaavat samaa valvontatapahtumaa, tulee olla keskenään yhdenmukaiset ja toisiaan tukevat. Ainakin tämän ohjeluonnoksen kanssa linjassa tulisi esim. jo aiemmin lausunnolla olleet ohjeet mm. omavalvonnan valvonnasta, valvontakohteiden riskiluokituksesta ja tarkastustiheydestä sekä oiva-arviointiohjeet sekä muut vastaavat ohjeet.

Teemu Holmén
puheenjohtaja
teemu.holmen@gmail.com

Saana Laakkonen
sihteeri
laakkonen.saana@gmail.com